

Manole BRIHUNEȚ

**Ieromonahul-zugrav Anatolie Zdoicevski (1749-1827),
cetățean al Rzeczpospolitei, al Moldovei și al Imperiului Rus**

DOI: <https://doi.org/10.52603/arta.2025.33-1.23>

Rezumat

**Ieromonahul-zugrav Anatolie Zdoicevski (1749-1827), cetățean al
Rzeczpospolitei, al Moldovei și al Imperiului Rus**

Crizele au mobilizat dintotdeauna comunitățile și indivizii la unitate și creativitate, cu atât mai mult stările ieșite din comun au stimulat individual sufletele creatoare. Exact asemenea condiții, de război și prigoană confesională, existau la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea în Moldova, dar și în Podolia Poloniei. Această perioadă îi revine să se realizeze tânărului pictor Anatolie Zdoicevski. Născut și educat în orașul Șarhorod, după moartea tatălui său, trece Nistru în Moldova, unde după dezastrele lăsate de războiul ruso-turc din anii 1768-1774 află un spațiu propice pentru a se realiza în arta iconografică. Tot aici, în noua sa patrie, fiind un exponent al tagmei sacerdotale, la insistența comunității cineșăuțene, este încurajat să primească hirotonia în preot. Urmările războiului ruso-austro-turc din anii 1787-1792, îl fac să se întoarcă în Polonia, stabilindu-se apoi și în Ucraina Hănească. Moartea prematură a soției sale, îl determină pe preotul-iconar să revină în Moldova, unde primește mantia monahicească. Sufletul său creator nu i-a permis să urmeze întru tot ascultarea, provocându-l la noi realizări artistice. Activitatea sa iconografică a format alături de alți creatori un concept artistic care și-a lăsat urma în arta iconografică din Moldova.

Cuvinte cheie: malear Zdoicevski, Moldova, realizări artistice, preot-iconar, arta iconografică, ieromonah

Summary

**Hieromonk-painter Anatoli Zdoichevski (1749-1827), citizen of the commonwealth of
Poland (Rech' Pospolitaya), Moldova and the Russian Empire**

Crises have always mobilized communities and individuals to unity and creativity, and much more extraordinary situations have stimulated individual creative souls. Exactly such conditions of war and confessional persecution were in full swing at the end of the 18th century and the beginning of the 19th century, both in Moldova and in the Polish Podolia. During this period, it was up to the young painter Anatoli Zdoichevski to realize himself. Born and educated in the town of Shargorod, after the death of his father, he crossed the Dniester to Moldova; where after the disasters left by the Russian-Turkish war of 1768-1774 he found a suitable space to realize himself in the iconographic art. It was also here, in his new homeland, being an exponent of the priestly order, at the insistence of the community from Cineșeuți, that he was encouraged to receive the ordination as a priest. The consequences of the Russian-Turkish war of 1787-1792 made him return to Poland, and then settle in the Khan's Ukraine. The premature death of his wife led the iconographer-priest to return to Moldova, where he received the monastic robe. His creative soul didn't allow him to follow the obedience all the time, challenging him to the new artistic achievements. His iconographic activity formed, together with other creators, an artistic concept that left its deep traces in the iconographic art of Moldova.

Keywords: painter Zdoichevski, Moldova, artistic achievements, iconographer-priest, iconographic art, hieromonk

În Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova se păstrează numeroase dosare care fac referire la conjunctura politică dezastruoasă a teritoriului dintre Prut și Nistru a Țării Moldovei, atât înainte de anexarea la Imperiul Rus, cât și în primul deceniu de după acest eveniment. Faptul a condus în mod firesc la o profundă instabilitate a rațiunii umane, manifestată, printre altele, prin vagabondaj în interiorul regiunii, migrarea în afara

ei și afluxul de bejenari atât din guberniile învecinate ale imperiului, cât și de dincolo de hotarele acestuia. În baza lor se pot reconstitui, fie și parțial, proporțiile mișcărilor de populație care au afectat Basarabia în primul sfert al secolului al XIX-lea. Unele documente menționează și persoane proeminente care, prin acțiunile lor, s-au evidențiat din rândul larg al indivizilor consemnați în dosare, dezvăluindu-le capacitățile excepționale.

Un caz inedit, care se înscrie în tematica cercetărilor noastre, ne dezvăluie o personalitate cu o activitate remarcabilă în domeniul artei iconografice. Datorită preocupărilor artistico-creative, care impuneau frecvente deplasări prin diverse parohii pentru prestarea serviciilor sale, protagonistul ajunge în atenția autorităților bisericești și este constrâns să respecte regulamentele emise în acest sens de instanțele ecleziastice. Firea artistică, rebelă, marcată de o notabilă independență, l-a determinat să ocolească de fiecare dată interdicțiile și acțiunile de urmărire, continuându-și activitatea. Doar neputințele bătrâneții aveau, în cele din urmă, să-l facă să domolească ritmul peregrinărilor creative.

Istoria artei religioase din spațiul românesc al secolelor XVIII–XIX, este plină de destine de creatori rămase necunoscute, nedescoperite sau doar fragmentar cercetate. Un astfel de caz este cel al ieromonahului Anatolie Zdoicevschi – o personalitate complexă, aflată la confluența dintre vocația slujirii bisericești și chemarea spre arta iconografică.

Născut în anul 1749, în orașul Șargorod din Polonia (din 1793 – în gubernia Kamenet-Podolsk, Imperiul Rus), în sânul unei familii preoțești – fiu al preotului Parfenie Zdoicevschi, paroh al bisericii „Sfântul Gheorghe Biruitorul” – Anatolie Zdoicevschi își formează primele deprinderi intelectuale și artistice în ambianța casei părintești. Acolo învață să scrie și să citească în limbile polonă și rusă și, totodată, deprinde meșteșugul artei iconografice, sub îndrumarea tatălui său. După decesul acestuia, în anul 1773, Zdoicevschi se stabilește cu traiul în Moldova, unde își începe activitatea ca zugrav. Ulterior, se căsătorește și este hirotonit preot-paroh, continuând să îmbine slujirea liturgică cu preocupările artistice. Rămas văduv, îmbrățișează viața monahală, fiind tuns în călugărie. Această nouă etapă a vieții îi oferă cadrul necesar pentru a întemeia o comunitate monahală cu scopul de a crea un atelier de pictură bisericească.

Viața sa tumultuoasă, marcată de frământări, mobilitate și creație este tănuțită în dosarele Arhivei Dicasteriei Duhovnicești din Chișinău și merita a fi adusă în lumina zilei de azi. Studiarea atentă a acestor documente permite nu doar reconstituirea biografiei unui slujitor și artist bisericesc de excepție, ci și completarea unei pagini importante din istoria politico-culturală din acele vremuri cu transformările artistice ale acestei epoci fragile.

Spre sfârșitul primului deceniu al secolului al XIX-lea, în cadrul Dicasteriei Exarhicești de la Iași ia amploare un caz care scoate la iveală starea deplorabilă a așezămintelor monahale din Moldova: lipsa evidenței administrative, slăbirea disciplinei călugărești și absența unui statut clar de funcționare.

Acest dosar a stârnit interesul lui Mihail Ganițki, care, în seria „Bessarabscaia Starina” din revista *Киевские Епархиальные Ведомости*, nr. 1, anul 1880, publică un articol intitulat „Schitul Galița”. Lucrarea se limitează, în fapt, la informațiile conținute în dosarul menționat anterior, având drept sursă de inspirație autobiografia ieromonahului Anatolie Zdoicevschi [19, p.p. 10-12].

Un alt articol, apărut în aceeași revistă *Киевские Епархиальные Ведомости*, nr. 3, din anul 1882, este semnat de Pavel Ciudețchi și face referire directă la dosarul în discuție. Intitulat „Din documentele mănăstirești...”, articolul cuprinde extrase din campaniile de documentare, unele dintre ele fiind publicate în paginile revistei [23, 164].

Al treilea articol, intitulat „Un vechi monument bisericesc”, poartă semnătura preotului Dimitrie Pranițchi și a fost publicat în **KEB**, nr. 19, anul 1893. În cadrul acestuia este descris locul de amplasare, structura arhitectonică și istoricul așezământului monahal Galița, fiind făcută și o referire tangențială la obștea monahală întemeiată de ieromonahul Anatolie Zdoicevschi [21, 506].

Cel de-al patrulea articol, semnat de Dimitrie Șceglov, poartă titlul „Despre mănăstirile desființate în Basarabia” și a fost publicat în **KEB**, nr. 16, anul 1898 [24, 506].

Alexandru Furtună, în articolul său „Biserica Sfântul Ilie din târgul Telenești”, face trimitere la studiul „Schitul Galița”, semnat de Mihail Ganițki și publicat în *Киевские Епархиальные Ведомости*, nr. 1, anul 1880. Autorul menționează următoarele: „Catapeteasma bisericii Sfântului Proroc Ilie a fost pictată de către pictorul Zdoicevschi, stabilit cu traiul la Telenești la sfârșitul anilor '90 ai secolului al XVIII-lea” [15, p. 267].

Mult mai amplu și detaliat preia informațiile din articolele publicate în *Киевские Епархиальные Ведомости* cercetătorul Mihai Adauge, în articolul său „Schitul Galița”, inclus în volumul enciclopedic *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*. Autorul pune un accent deosebit pe biografia ieromonahului Anatolie Zdoicevschi, considerând-o un element esențial în înțelegerea istoriei schitului Galița [1, p.p. 642-644].

Totodată, la Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova se păstrează până în prezent, în fondul 733, dosarul nr. 102 - documentul din care s-a inspirat cel dintâi dintre cercetătorii anteriori, Mihail Ganițki. (vedeți anexa 1)

Pentru a înțelege fenomenul, vom urma discursul nostru prin prisma prezentării condițiilor în care sa format și în cele în care a activat protagonistul nostru. Deci vom purcede în călătoria virtuală prezentând mai întâi locul unde s-a născut și și-a început activitatea artistică.

ORAȘUL ȘARGOROD, POLONIA (1751-1772)

În orașul de baștină al viitorului zugrav-ico-nar Anatolie Zdoicevschi, Șargorod, a funcționat un colegiu iezuit încă de la începutul secolului al XVII-lea până în anul 1672. După retragerea administrației otomane din Podolia (1672-1699), pe ruinele fostului colegiu, ordinul bazilian a întemeiat o școală ce funcționa după aceleași principii educaționale ca și colegiile iezuite. Diferența dintre cele două instituții consta în orientarea religioasă: în timp ce iezuiții promovau învățătura catolică, cu limba de predare latina, bazilienii susțineau învățătura greco-catolică, cu predare în limbile greacă, slavonă și polonă. În anul 1784, în această instituție erau înscriși peste 600 de elevi. Anexarea Podoliei la Imperiul Rus, în anul 1794, a dus la desființarea Școlii Vasiliene, fiind înlocuită cu un seminar orthodox [20]. **În aceste împrejurări se conturează formarea celui ce avea să devină ieromonahul Anatolie Zdoicevschi.** Acesta s-a născut în anul 1749, în voievodatul Podilski, orașul Șargorod [25], în familia preotului Parfenie Zdoicevschi, paroh al bisericii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”. În casa părintească a deprins scrisul și cititul în limbile rusină - ucraineană) și polonă. Tot de la tatăl său a primit primele noțiuni de muzică bisericească și, ceea ce este deosebit de relevant pentru studiul de față, a învățat tainele zugrăvelii de icoane - meșteșug ce avea să-i definească întreaga viață și lucrare.

Faptul că tânărul Zdoicevschi primește lecții de artă plastică de la propriul tată ne îndreptățește să presupunem că acesta din urmă, pe lângă slujirea preoțească, practica și meșteșugul zugrăvirii de icoane - o îndeletnicire frecventă în acea epocă. Ținând cont că în orașelul Șargorod al secolului al XVIII-lea meseriașii erau organizați în bresle (țeh-uri), putem constata că părintele Parfenie era membru al breslei iconarilor. Aceste structuri profesionale aveau o influență considerabilă

asupra vieții comunitare, exercitând control nu doar asupra activității economice, ci și asupra celei familiale. Meșteșugul era, de regulă, transmis din tată în fiu, iar căsătoriile erau atent supravegheate de părinți, încheindu-se preponderent între tineri aparținând aceleiași bresle. Un indiciu în acest sens îl constituie și căsătoria tânărului Zdoicevschi cu fiica iconarului Ioan, fapt ce confirmă păstrarea acestei tradiții de breaslă.

Consultând literatura de specialitate accesibilă, nu am identificat nicio referință privind existența unei biserici cu hramul „Sfântul Gheorghe” în orașul Șargorod. Este posibil ca, în autobiografia ieromonahului Anatolie Zdoicevschi, întocmită, probabil, la o vârstă înaintată, să se fi strecurat o eroare de memorie. În documentele referitoare la Șargorodul secolului al XVIII-lea este menționată doar biserica de piatră cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (fig.), edificată de comunitatea ortodoxă în anul 1700. Istoria acestei biserici este, de altfel, relevantă și pentru demersul nostru de cercetare, motiv pentru care vom prezenta, în cele ce urmează, câteva episoade semnificative.

Biserica, fiind construită inițial de comunitatea ortodoxă, în anul 1740, împreună cu întreaga comunitate, a fost constrânsă să treacă la „unie”, iar lăcașul de cult a fost cedat ordinului monahal bazilian. În anul 1795, biserica a fost retrocedată Bisericii Ortodoxe. Bazilienii, care se ghidau după principiile statutului ordinului iezuit - desființat oficial în Polonia în anul 1772 - erau, potrivit regulamentului intern, obligați să înființeze și să întrețină o școală pe lângă fiecare biserică aflată în administrarea lor. În astfel de instituții învățau, de regulă, copiii clerului și ai nobilimii locale. Cel mai probabil, Anatolie Zdoicevschi, a urmat cursurile acestei școli în anii copilăriei și adolescenței, cu atât mai mult cu cât, până la anul 1794, toate parohiile ortodoxe din regiune se aflau în „unie” cu Roma. În autobiografie, Anatolie Zdoicevschi omite în mod intenționat aceste aspecte, pentru a nu se compromite în fața autorităților bisericești ortodoxe din Moldova.

SATUL DĂRCĂUȚI, ȚINUTUL SOROCA, MOLDOVA (1773)

În anul 1773, la vârsta de 24 de ani, tânărul Zdoicevschi beneficia deja statutul de *malear-celeadnik*. În unele ateliere, *celeadnik* erau numiți meșterii străini, care lucra pentru o anumită plată. În statutul unor bresle, *celeadnik*-ul era meșterul care a terminat ucenicia, dar nu a îndeplinit toate cerințele pentru a deveni calfă. În orașele

poloneze *celadnik* se numea meșterul care lucra sub supravegherea unui maistru de breaslă.⁸ După moartea tatălui său, Anatolie Zdoicevski pornește în peregrinare spre Principatul Moldovei, care, la acea vreme, se afla sub ocupația militară a Imperiului Rus. Decizia a fost, cel mai probabil, influențată atât de pierderea părintelui, cât și de contextul politic tulbure, marcat de prima divizare a patriei sale, Rzeczpospolita, în 1772. Meșteșugul picturii bisericești era deosebit de căutat în aceste ținuturi, întrucât numeroase locașuri sfinte din nordul Moldovei, în special din ținuturile Soroca și Orhei, fuseseră grav afectate de repetatele incursiuni tătărăști din perioada 1758–1770 [16]. Politica de expansiune a Imperiului Rus, întemeiată în mare parte pe ideologia „eliberării” populațiilor creștin-ortodoxe din Balcani, favoriza în mod evident reconstrucția și reparația lăcașelor sfinte. În anul 1773, Anatolie Zdoicevski trece hotarul Nistrului și se statornicește pentru o perioadă de două luni în satul Dărcăuți (menționat în surse ca *Dimelkuț*), ținutul Soroca. Aici este găzduit de preotul paroh Ioan, căruia îi devine „slujitor” în arta pictării icoanelor. Ulterior, Zdoicevski începe o perioadă de peregrinări, mutându-se dintr-un loc în altul, în căutarea de comenzi potrivite meșteșugului său. Este de remarcat că, în scrierea autobiografiei sale, la o distanță de aproape trei decenii de la acele evenimente, ieromonahul Anatolie pare să fi confundat localitățile învecinate Dărcăuți și Malcăuți, rezultând prin asociere toponimică un nume nou: „Dimelkuț” (Asemenea toponim nu găsim în ținutul Soroca nici în Recensământul Populației din anii 1772–1774 și nici pe harta lui Bauer datată cu anul 1772).

În perioada anilor 1772–1774, în satul Dărcăuți activau doi preoți și un dascăl. Biserica locală, conform indiciilor documentare și contextului istoric menționat anterior, era în acea vreme recent asamblată din bârne de lemn, acoperită cu șindrilă, și avea nevoie stringentă de un iconostas. Această necesitate a contribuit la stabilirea temporară în localitate a „*celeadnik*-ului” nostru, meșterul iconar Anatolie Zdoicevski. Biserica de lemn din Dărcăuți a servit comunitatea până în anul 1847, când, în urma unui puternic vifor, aceasta rămâne fără acoperiș. Fiind deja veche, s-a luat hotărârea de a nu mai fi reparată, dar să fie utilizată biserica de lemn din satul învecinat Malcăuți, transferând acolo și inventarul liturgic [11, p.p. 17-22; 18, p.p. 101-105].

SATUL KOPISTRIN, POLONIA (1779)

După o ședere de aproximativ șase ani în Moldova, Anatolie Zdoicevski se reîntoarce în voievodatul Podolia, în satul Kopistirin, situat la nord de orașul său natal, Șargorod. Aici, la 14 octombrie 1779, se căsătorește cu domnișoara Pelaghia, fiica meșterului iconar Ioan. Ținând cont de cele menționate anterior, putem afirma că această căsătorie a fost una tradițională, încheiată în cercul restrâns al breslei iconarilor, cel mai probabil aranjată dinainte de către părinți - conform obiceiurilor breslelor meșteșugărești ale vremii. Ajunsă la vârsta majoratului, Pelaghia este cerută oficial în căsătorie de către Zdoicevski, care revine în acest scop temporar în patrie. După încheierea căsătoriei, cei doi se stabilesc în Moldova, unde, până în anul 1783, meșterul iconar peregrinează de la o biserică la alta, practicând cu succes arta picturii religioase.

SATUL CINIȘĂUȚI, MOLDOVA (1783-1787)

În anul 1783, Anatolie Zdoicevski ia decizia de a se stabili definitiv, împreună cu familia sa, în Moldova, alegând ca loc de trai satul Șineșcuți. Mihai Adaoge afirmă că un sat cu denumirea Șinișcăuți nu a existat, presupunând e că e s. Șișcăuți din țin. Soroca [1]. Consultând însă nomenclaturile de localități de pe ambele maluri ale Prutului, nu identificăm nicio așezare cu această denumire exactă. O posibilă clarificare apare în lucrarea lui Ivan Halippa, „*Date despre starea bisericilor din Basarabia în anii 1812–1813*”, unde este menționat satul Шинишеуцы, cu următoarea descriere: „Покровская церковь, деревянная, с тремя верхами, изнутри украшена, ризницами и книгами довольная. Первое упоминание 1802 г.” [23]. Această informație ne permite să presupunem că toponimul „Șineșcuți”, așa cum apare în autobiografia lui Zdoicevski, reprezintă fie o variantă fonetică alterată a numelui real, fie un toponim arhaic dispărut, care corespunde actualului sat Cinișeuți. În contextul epocii și al instabilității toponimice din perioada de tranziție politico-administrativă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, această confuzie este explicabilă. Verificând o altă hartă, de această dată cea realizată de Schubert, identificăm toponimul „Valea Șinișăuț”, pe care este așezat un sat ortografiat *Cinimiuț*, iar mai sus, între paranteze, apare denumirea *Cinișevți*. Este vorba, de fapt, despre actualul sat Cinișăuți din raionul Rezina. Atât în recensământul populației Moldovei din anii 1772–1774, cât și

pe harta întocmită de Friedrich Bauer - realizată în perioada războiului ruso-otoman (1768-1774) pentru necesitățile armatei ruse - satul Cinișăuți nu este menționat. Această absență documentară ne permite să presupunem că localitatea nu exista în acel moment, fiind cel mai probabil distrusă în urma deja amintitelor incursiuni tătarăști din anul 1770. Satul a fost, se pare, refăcut abia după încheierea păcii.

Odată cu reconstruirea caselor, comunitatea a hotărât să ridice și o biserică, iar meșterul nostru a fost angajat pentru a zugrăvi iconostasul. Pe durata șederii sale în satul Șinișcăuți (corect: Cinișăuți), locuit în mare parte de malo-ruși în acea perioadă, au fost remarcate atât abilitățile sale muzicale și de citeți în limba slavonă, cât și faptul că era fiu de preot, de aceeași origine cu ei. Din acest motiv, comunitatea l-a ales să le fie slujitor la noua biserică, închinată hramului „Acoperământul Maicii Domnului”[8, 21]. Cu o adeverință slobozită și semnată atât de membrii comunității, cât și de protopopul ținutului Chișinău (corect: ținutul Orhei-Lăpușna), Iacob, Zdoicevschi s-a prezentat la Înalt Preasfințitul Mitropolit Gavriil, la Iași, pentru a fi hirotonit în preot. După ce a primit gramota de hirotonie, s-a reîntors la parohia sa, unde a slujit doar timp de trei ani (1784-1787), activitatea sa fiind întreruptă la începutul războiului ruso-austro-turc din anii 1787-1792, când satul Șinișăuți a fost din nou devastat și pustiit de urmările evenimentelor militare.

SATUL KOPISTRIN, POLONIA (1787-1791)

Preotul iconar Zdoicevschi, rămas fără parohie și gospodărie în urma devastărilor războiului, aflându-se în mijlocul haosului din acea perioadă, a hotărât să se reîntoarcă, în anul 1787, la rudele soției sale, în satul Kopisternî. Aici, putem doar presupune că s-a ocupat cu ceea ce știa cel mai bine - meșteșugul zugrăvirii icoanelor - beneficiind de condiții prielnice în casa socrului său, și el iconar de meserie. În ceea ce privește cinul preoțesc oficial, Zdoicevschi nu avea nicio șansă să practice această activitate, întrucât, în acea perioadă, comunitățile ortodoxe din regiune erau forțate să adere la Unie (Biserica Greco-Catolică).

SATUL NASTASIEVKA, RUSIA NOUĂ (1791-1794)

Se pare că veniturile obținute din practicarea meșteșugului nu îi acopereau cheltuielile de întreținere, fiind astfel nevoit să-și caute un venit stabil. În anul 1791, s-a îndreptat către Ucraina

Hânească, stabilindu-se în satul Nastasievka, o localitate recent refondată de moșierul Gaios, din țărani adunați pentru a-i lucra moșia. Aici, protagonistul nostru este primit și, timp de trei ani, organizează viața parohială, ocupându-se totodată de administrarea construcției bisericii cu hramul „Sfânta Muceniță Anastasia”.

În anul 1793, administrația duhovnicească din Tiraspol, prin reprezentantul său, protopopul Filotei Vladevici, îi cere spre verificare gramota de hirotonie. În locul acesteia, i se eliberează o simplă adeverință. Gramota, scrisă în „limba moldovenească”, li s-a părut suspectă autorităților ecleziastice, fiind astfel trimisă spre examinare la Consistoriul Duhovnesc din Poltava. În anul 1794, în urma verificărilor și în conformitate cu legile bisericești, este emis un ordin de expulzare a preotului Zdoicevschi de pe teritoriul imperiului, acesta fiind obligat să se reîntoarcă în Moldova.

SATUL PERIJNA, PODOLIA (1794-1799)

Fiindu-i eliberat un permis de călătorie, el, împreună cu familia, nu execută ordinul Consistoriului, ci se stabilește cu traiul în satul Perijna (fosta Polonie). Aici, în Perijna, comisarul din Cetățik îi retrace permisul de călătorie, motiv pentru care este nevoit să rămână și să locuiască în această localitate.

În anul 1796, Înaltpreasfințitul Gavriil (Bănulescu-Bodoni), mitropolit de Ekaterinoslav, cu reședința în orașul Poltava, trece prin orașul Uman. Aflându-se în apropiere, preotul Zdoicevschi depune o cerere prin care solicită restituirea gramotei care i-a fost reținută de Consistoriul din Poltava, anexând ca dovadă certificatul eliberat anterior de administrația duhovnicească din Tiraspol. Neprimind niciun răspuns, protagonistul nostru este nevoit să-și ducă traiul fără niciun document oficial în localitatea Perijna până în anul 1799. În calitate de preot cu statut nedefinit, el va participa, desigur, la viața bisericească, având posibilitatea să-l secondeze pe paroh, cel puțin în calitate de cântăreț. Acest lucru era cu atât mai firesc cu cât parohia din satul Perijna, asemenea majorității comunităților din Podolia (regiune răpită de la Polonia în anul 1793 și alipită Imperiului Rus), a dobândit un nou statut, trecând de la unie la ortodoxie în anul 1794. La acea vreme, în Perijna funcționa o singură biserică, cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail”, construită din lemn în anul 1767, având cele trei turnuri caracteristice arealului cultural din care făcea parte.

TÎRGUL TELENEȘTI, MOLDOVA (1799-1800)

În anul 1799, după trecerea prematură la cele veșnice a soției sale, Pelaghia Zdoicevski, fiind adânc afectat, el nu-și mai permite să rămână în Perijna și se întoarce în Moldova, stabilindu-se în târgul Telenești. Aici, într-un târg recent fondat prin hrisovul semnat la 20 decembrie 1796 de domnitorul Alexandru Ioan Calimah Voievod, fusese deja transferat, la 26 aprilie 1797, preotul Ignatie Băluță (a.n. 1746), venit din Biliceni pentru a supraveghea și administra lucrările de construcție ale noului lăcaș de cult [15]. Tocmai acest preot l-a primit pe preotul-iconar Zdoicevski pentru a realiza iconostasul bisericii. În târgul Telenești, aflat în ținutul Folești, biserica cu hramul „Sfântul Proroc Ilie” era construită din bârne, pardosită cu scânduri de brad și bine înzestrată cu veșminte și cărți de cult [18, 452]. Biserica de lemn a servit comunității din Telenești timp de patru decenii, până în anul 1842, când a fost sfințită noua biserică de zid.

SCHITUL CĂLĂRĂȘĂUCA, MOLDOVA (1800)

După finalizarea lucrărilor la biserica din târgul Telenești, preotul-zugrav Zdoicevski, ajuns la vârsta de 52 de ani, conștientizează cât de trecătoare este lumea și hotărăște ca timpul rămas să-l închine în întregime lui Dumnezeu. Astfel, în anul 1800, intră în schitul Călărășăuca (fondat la începutul sec. XVIII), cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, situat în ținutul Soroca, unde, la 26 octombrie, este tuns în monahism cu numele Anatolie, de către egumenul așezământului, Pahomie. Aici, în calitate de ieromonah, pătrunde într-o lume nouă a vieții duhovnicești. Însă darurile sale de om al creației îl îndeamnă să inițieze organizarea unei comunități monahale dedicate artei picturii de icoane.

SCHITUL GALIȚA, MOLDOVA (1801-1809)

Aflând despre schitul părăsit Galița, aflat în apropierea satului Niporotova, din ținutul Hotin, și primind binecuvântarea Înaltpreasfințitului Veniamin, Mitropolitul Moldovei, ieromonahul Anatolie, pe cheltuiala proprie, repară și amenajează biserica, precum și chiliile săpate în stâncă. Totodată, sădește o livadă de pomi și întemeiază o plantație de viță-de-vie.

Alături de el, în acest schit viețuiau și ieromonahul Venedict (tuns în monahism la schitul Horodiște) și monahul Iosif (tuns în schitul Cunicea). Pe lângă aceștia, se mai afla acolo și un pre-

ot bejenar, pe nume Nicolae, care nu dispunea de acte. Deși nu cunoaștem cu exactitate rolul individual al fiecăruia, este sigur că toți au contribuit la crearea noilor icoane și chipuri sfinte. Cu ce se ocupa această mică comunitate monahală putem doar presupune: rugăciune, muncă gospodărească și, desigur, meșteșugul zugrăvirii icoanelor pentru comunitățile din ținut.

Această stare de lucruri, aproape idilică, ar fi putut continua dacă nu ar fi fost descoperită de administrația bisericească centrală. Astfel, la 15 iulie 1809, protoiereul Petru Kunițki, membru al dicasteriei exarhicești din Iași, aflat în orașul Hotin, află că pe moșia Neporotova se găsește un schit rupestru, locuit de câțiva monahi. Potrivit spuselor unor localnici din împrejurimi, aceștia erau bănuți de patima beției. Drept stareț al așezământului monahal este menționat ieromonahul Anatolie. Rezoluția Exarhului de la Iași este scurtă și categorică: „De cercetat și de raportat.”

Răspunsul nu întârzie. La 17 iulie 1809, ieromonahul Anatolie este interogat. Textul interogatoriului, redactat în fapt sub forma unei autobiografii, conține, pe alocuri, detalii prin care acesta își destăinuie parcursul vieții. În aceeași zi, Exarhul emite rezoluția sa, în care ordonă următoarele: „Schitul fondat de ieromonahul Anatolie în ținutul Hotin, în lipsă de acte și alte neajunsuri, să fie închis, iar el, Anatolie, să fie îndreptat la mănăstirea Călărășăuca, unde a și fost tuns în călugărie.” [2, 5]

Cum au decurs lucrurile *de facto* în cazul ieromonahului Zdoicevski în anii următori nu se cunoaște cu certitudine. Putem doar intui că acesta și-a continuat activitatea artistică, în detrimentul unei vieți monahale. Se pare că, pe tot parcursul acestei perioade, Zdoicevski a beneficiat de protecția protoiereului ținutului Hotin, Gheorghe Rodostat.

La sfârșitul anului 1818, protopopiatul ținutului Hotin a fost divizat în două părți: prima a rămas sub conducerea protoiereului Gheorghe Rodostat [6], iar în cea de-a doua a fost numit protoiereul Petru Lonciakovski. Odată cu această nouă numire, protagonistul nostru a fost deconspirat.

Noul protoiereu al ținutului Hotin, Petru Lonciakovski, dorind să se familiarizeze cu starea lucrurilor din teren, începe prin a inspecta bisericile aflate în construcție. Unul dintre aceste șantiere era biserica „Sfinții Voievozi” din satul Ocnița, ținutul Hotin. Aici îl găsește pe ieromonahul Anatolie, care, fără a avea vreo autorizație oficială, era

angajat la zugrăvirea icoanelor și a catapetesmei pentru noul edificiu ecleziastic. Din cauza lipsei de disciplină și a încălcării rânduielilor bisericești, în baza raportului întocmit de protoiereul Petru Lonciakovski, Dicasteria Duhovnicească de la Chișinău emite, la 5 decembrie 1818, un decret prin care i se impune ieromonahului Zdoicevski starea de ascultare necondiționată la Mănăstirea Cosăuți, fiindu-i interzis dreptul de a oficia slujbe bisericești [24].

SATUL OCNIȚA, ȚINUTUL HOTIN, BASARABIA

După închiderea schitului Verejeni [4], cu binecuvântarea mitropolitului Gavriil, care a aprobat vânzarea bisericii și a chiliilor din lemn, comunitatea creștină din satul Ocnița s-a hotărât, la 16 ianuarie 1817, să le achiziționeze. Astfel, s-a găsit un mușteriu - un cumpărător serios - și s-a încheiat o învoială. Credincioșii din Ocnița au cumpărat biserica, chiliile, un clopot și pământul aferent, cu prețul de 110 galbeni. Acest transfer a fost consemnat într-un document de vânzare-cumpărare, semnat de ambele părți, în prezența reprezentanților bisericii și ai autorităților locale.

După strămutarea construcțiilor din lemn și a bunurilor achiziționate, comunitatea din Ocnița a început lucrările de montare a lăcașului pe noul amplasament. A fost păstrat hramul „Sfinții Voievozi”, iar în scurt timp a fost amenajat și un mic cimitir în jurul bisericii, conform tradiției ortodoxe. Această inițiativă a marcat începutul unei noi etape în viața religioasă a satului, comunitatea consolidându-se în jurul noului centru spiritual. Se păstrează informații că ieromonahul Anatolie (Zdoicevski) a contribuit, direct sau indirect, la decorarea interioară a noului lăcaș, fie prin executarea iconostasului, fie prin formarea unor ucenici locali în arta picturii bisericești.

Se presupune că în acea perioadă activa un *malear*, care l-ar fi rugat pe preotul-iconar Anatolie să îl ajute la executarea iconostasului pentru noua biserică ridicată în satul Ocnița. Tocmai în anii 1817-1819, în această localitate a fost construit un nou edificiu bisericesc.

În dosarul dedicat construcției bisericii se păstrează un registru în care este descris edificiul și în care sunt enumerate bunurile materiale aflate în interiorul său. Pentru a ilustra cu acuratețe această realitate, redăm un fragment autentic din document: „*Opis di satul Ocnița. Biserica sau făcut de iznoavă, de lemn stejar toată durată, pi temelii de piatră lipită cu lut pi din afară, aco-*

peremântul șândilă, diasupra bisericii trei cruci di fer, înlăuntru pi gios cu scânduri. Înlăuntru cata-piteazma nouă de pânză. 4 icoani mari durând de lemn nouă: una a Mântuitorului Hristos; al 2-lea, a Născătoarei de Dumnezeu; al 3-lea, Săborul Mai Marilor Voivoz; al 4-lea, Sfântul Nicolai. În rândul al 2-lea, 12 praznice. În rândul al 3-lea, 12 apostoli cu Domnul Hristos. În rândul al 4-lea, 12 proroci cu Savaoft.”[5]

Această descriere detaliată nu doar că documentează structura iconostasului, dar oferă și indicii valoroase despre stilul artistic al epocii și despre organizarea vieții religioase locale. Este foarte posibil ca ieromonahul Anatolie să fi fost implicat direct sau indirect în realizarea acestei lucrări, având în vedere experiența sa în pictura bisericească și activitatea sa anterioară în zonă. În fondurile MNAM se păstrează Ușile Împărătești și 3 icoane din registrul central al iconostasului din biserica de lemn a satului Ocnița. Urmează să ne aprofundăm detaliat în cercetarea lor, pentru a identifica contribuția părintelui Zdoicevski.

MĂNĂSTIREA COSĂUȚI, BASARABIA (1818)

Zugravul nostru devine din nou subiectul dezbaterilor în ședința Consistoriului Duhovnicec din 5 decembrie 1818. Din cauza activităților desfășurate fără a fi coordonate cu administrația mănăstirească și a lipsei de disciplină canonică, se hotărăște trimiterea lui în stare de ascultare la Mănăstirea Cosăuți, fără dreptul de a sluji în calitate de preot. [24]

La acea vreme, Mănăstirea Cosăuți a servit neoficial drept loc de detenție pentru clerul pedepsit din pricina abaterilor grave de la rânduiala bisericească. Această decizie reflectă severitatea cu care autoritățile ecleziastice urmăreau menținerea ordinii și respectarea disciplinei în rândul slujitorilor altarului.

Dar nici la Mănăstirea Cosăuți eroul nostru nu se reține pentru mult timp. În scurtă vreme, își caută un nou loc pentru a-și desfășura activitatea artistică în împrejurimi. În anul 1819, protopopul ținutului Hotin îl descoperă într-un sat (cu o denumire care începea cu litera „O”) pe ieromonahul Anatolie. Acesta, neafiliat niciunei comunități monahale, a recunoscut că locuiește de mai mulți ani în diverse localități ale acestui ținut, ocupându-se cu vechea sa meserie: zugrăvirea iconostaselor și a icoanelor. La acea vreme, în ținutul Hotin existau trei sate ale căror denumiri începeau cu litera „O”, dintre care două

sunt identificate în sursele disponibile: Ojeva și Ocnița. Dintre acestea, Ocnița este varianta cea mai plauzibilă, întrucât se află în zona de activitate cunoscută a ieromonahului Anatolie. Această eveniment confirmă atitudinea repetitivă a ieromonahului Anatolie de a încălca hotărârile consistoriului și de a-și urma propria cale artistică, chiar și în afara cadrului canonic strict impus de autoritățile bisericești.

Astfel, aflându-l din nou în starea lui creatoare, continuând să activeze în ciuda interdicțiilor, fără a avea un loc de reședință stabil, ieromonahul Anatolie a fost trimis de protopopul ținutului Hotin la Dicasteria Duhovnicească din Chișinău, după ce fusese găsit în satul Ocnița. În urma examinării cazului, dicasterul, în conformitate cu rezoluția lui Mitropolitul Exarh, prin Decretul nr. 414 din 12 februarie 1819 „a ordonat: Să trimită acel călugăr la mănăstirea Călărășăuca pentru reședință permanentă, cu prescripția de a nu i se permite să iasă din mănăstire”.

MĂNĂSTIREA CĂLĂRĂȘĂUCA, BASARABIA (1819-1827)

Cu toate această severitate a înaltelor dispoziții, protagonistul nostru, fiindu-i solicitate calitățile sale artistice, din nou le încalcă, iar autorităților ecleziastice la 9 octombrie 1819, le rămâne doar să constate că: „Ieromonahul rătăcitor, fără adăpost, A., care a fost trimis din această dicasterie, la mănăstirea Călărășăuca, a fugit la 15 septembrie din acea mănăstire într-o destinație necunoscută”. Neascultarea ieromonahului face să pună pe „jar” administrația centrală ordonând starețului acele mănăstiri „să stabilească o comunicare cu protopopii ținuturilor Hotin și Iași cu privire la căutarea respectivului ieromonah în protopopiatele lor și, dacă se va afla, să-l însoțească la mănăstirea menționată”.

În ultimii 25 de ani ai veștii ieromonahului Anatolie a avut o legătură strânsă cu mănăstirea de metanie Călărășăuca, în primul rând prin ieromonahul Pahomie, stareț care îl primește, îl tunde în călugărie și îl favorizează la fondarea schitului Galița. După desființarea schitului Galița în anul 1809 prin ordinul mitropolitului exarh Gavriil, a fost primit în comunitatea Călărășeucii de nou-numitul stareț, ieromonahul Lazăr (1809-1819). Iar în administrarea ieromonahului Onisfor (1819-1829), el dispăre din lista viețuitorilor sfinteii mănăstiri Călărășăuca, fiind trecut în pomelnicul celor adormiți în Domnul. Această perioadă marchează tranziția sa de la o viață instabilă

și independentă la un trai reglementat, integrat în rânduiala și disciplina monahală a vremii [11].

Atât nesiguranța politică din societatea moldovenească, cât și instabilitatea comunităților monahale de la începutul secolului al XIX-lea au favorizat fenomenul vagabondajului în rândul cinului monahal. Această stare de lucruri și-a pus amprenta și asupra protagonistului nostru, format de soartă ca o fire liberă, creativă, inventivă și impulsivă. Atât cât i-au permis puterile, nu s-a împăcat cu traiul sedentar al vieții monahale, folosindu-se de orice prilej sau mijloc pentru a se manifesta în mediul său firesc – cel artistic. Atât timp cât ascultarea depindea doar de conducerea locală, a avut libertatea de a se dedica meseriei sale de zugrav. Însă, odată ce isprăvile sale au ajuns în atenția administrației centrale, controlul a devenit oficios și strict, toate structurile bisericești fiind obligate să contracareze nesupunerea sa. Din acest motiv, dispozițiile centrale și-au produs efectul, astfel că, începând cu anul 1820, ieromonahul Anatolie este consemnat în Registrul personalului monahal al Mănăstirii Călărășăuca din anul 1824 [8], fiind, în sfârșit, statornicit în comunitatea din care fusese tuns în monahism.

În concluzie, putem afirma că ieromonahul Anatolie Zdoicevschi, a fost constant în devotamentul său față de promovarea artei iconografice din Basarabia, contribuind semnificativ la împodobirea multor sfinte locașe cu imagini sfinte. Deși nu cunoaștem nicio lucrare semnată în mod direct de zugravul Zdoicevschi, contribuția lui artistică, alături de cea a altor creatori de aceeași obârșie etnică, a participat la cristalizarea unui concept artistic distinct, care și-a lăsat amprenta profundă asupra artei iconografice din Moldova. Viața acestuia reflectă parcursul unei personalități puternice, marcată de zădărnici interior, dorința de libertate și o chemare profundă spre viața duhovnicească. Deși începuturile sale au fost dominate de nestatornicie și un temperament impulsiv, influențate de instabilitatea vremurilor, cu timpul, Anatolie a cunoscut o maturizare duhovnicească autentică. Stabilirea la Mănăstirea Călărășăuca a reprezentat o etapă de echilibru și asumare a vieții de ascultare, în care și-a pus talentele și râvna în slujba obștii. Astfel, viața monahală a lui Anatolie Zdoicevschi rămâne un exemplu elocvent de transformare personală prin credință, nevoită și regăsire în sânul comunității bisericești.

Referințe bibliografice

1. Aduge Mihai, *Schitul Galița*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p. 642-644. ISBN 978-9975-4389-2-6.
2. ANA, Fond 733, inv. 1, , dosar 102. 1809-go года июля 16-го дня. Дело № 156. По рапорту присудствующего сея Дикастерии протоиерея Петра Куницкого о заводимом в Хотинском цинуте иеромонахом Анатолием ските. На 8 листах.
3. ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 549, Formula-rele bisericilor și a clerului din 4 blagocinii a ținutului Folești pe anul 1814.
4. ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 1357. Рапорт благочинного над монастырями и скитами Сорокского уезда, начальника Косовского монастыря, игумена Онисифора, о закрытии скита Вережены. 6.11.1816-19.1.1817. На 12 листах.
5. ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 1919, Дело по рассмотрению прошения жителей с. Окницы, Хотинского цинута о выдаче разрешения на постройку церкви в их селе. 24 июля 1817 – 8 марта 1821.
6. ANA, Fond 205, inv. 1 dosar 2029. Дело о назначении поытчика Кишиневской Духовной Дикастерии Лончаковского П., вторым протоиереем в Хотинский уезд. 22.11.1818-4.1.1819.
7. ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 3419, p. 126-153. Formula-rele clerului monahal și a bunurilor materiale ce se află în mănăstirile din Eparhia Chișinăului pe anul 1821.
8. ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 4422, p. 118-141.
9. ANA, Fond 211, inv. 1, dosar 89, p. 452. Formula-rele bisericilor din ținutul Orhei, anul 1839. Vedomostie pentru biserica Sfântului proroc Ilie din târgușorul Telenești.
10. Brihuneț Manole, *Mănăstirea Călărășăuca*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p.p. 148-162. ISBN 978-9975-4389-2-6.
11. Brihuneț Manole, *Mănăstirea Cosăuți*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p.p. 245-256. ISBN 978-9975-4389-2-6.
12. Brihuneț Manole, *Viața și activitatea ieromonahului-zugrav Anatolie Zdoicevschi, în Podolia și Basarabia sfârșitului de secol XVIII – începutului de secol XIX*, în Conferința „Conferința științifică internațională a Muzeului Național de Istorie a Moldovei”. Chișinău, 1922.
13. Cerga Alexandru, *Bisericile Basarabiei*, vol. III, Chișinău, 2018, p.p. 17-22. ISBN 978-9975-4499-4-6.
14. Cerga Alexandru, *Bisericile Basarabiei*, vol. IV, Chișinău, 2020, p.p. 719-723. ISBN 978-9975-4499-4-6.
15. Ciocanu Sergius, *Schitul Verejeni*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p. 661. ISBN 978-9975-4389-2-6.
16. Ciocanu Sergius, *Schitul Zăluceni*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p. 661. ISBN 978-9975-4389-2-6.
17. Furtună Alexandru, *Biserica Sf. Ilie din târgul Telenești (de la întemeiere și până la începutul secolului al XX-lea)*, anul 2013, p. 267.
18. Haidarlî Dan, „*Ultima invazie a hoardelor tătară-nogaice în Moldova în anul 1770 pe fondul războiului ruso-turc din anii 1768-1774*”.
19. *Moldova în Epoca Feudalizmului*, vol. VII, partea II, p.
20. Trofăilă Vasile, *Bisericile plaiului sorocean*, Chișinău, 2018, p.p. 101-105. ISBN 978-9975-53-933-3.
21. Ганицкий Михаил, Скит Галица, „Бессарабская старина”, Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1880 год, № 1, 1-15 января, с.с. 10-12.
22. Орловский Михаил, священник, „Местечко Шаргород, Могилевского Уезда, Подольской Губернии”, в Подольские Епархиальные Ведомости, № 14, 1863 года. с. 549-557-559.
23. Праницкий Димитрий, священник, Старинный церковный памятник, Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1893, № 19, 1 октября, стр. 506.
24. Халиппа, И. Сведения о состоянии церквей Бессарабии в 1812-1813 г.г. Trudy Bessarabskoj Gubernskoj učenoj arhivnoj komissii, 1907, Nr. 3, p. 241.
25. Чудецкий Павел, Из монастырских документов, Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1882 год, № 3, 1-15 февраля, стр. 164.
26. Щеглов Димитрий, Об упраздненных монастырях Бессарабии, Кишиневские Епархиальные Ведомости, 1898, № 16, 15 августа, стр. 506.
27. <https://our-travels.info/ost/Goroda/Ukraine/Vinnica/Shargorod-sv.php>, Церкви Шаргорода. Orașul Shargorod este situat pe un deal, la confluența râurilor Murashka și Kolbasna.

Анеха 1

17 iulie 1809 (ANA, Fond 733, inv. 1, d. 102, f. 2-3v. Original rusesc)

1809-го года июля 17-го дня в Экзаршеской Дикастерии скитка Галицы, храма Великомученика Георгия начальник одного монастыря иеромонах Анатолий спрашиван и показал: От роду ему ныне 58-м лет, рожден в Камянец Подольской Губернии в местечке Шаргород, от родителя священника Парфения Здоичевского, бывшего там приходским священником при церкви Победоносца Георгия, воспитан тоже родителем своим, в доме, изучен российской грамоты читать, петь и от части писать, также и художества иконописного, в 1773-м же году по умертвии отца его вышел в Молдавию в цинут Сороцкий в селение Дымелкуцы, приходскому тамошнему священнику Иоанну, в коего жил два месяца за челядника¹ по искусству иконописства, оттуда же отлучился где то аки мог сыскать работу иконописную в Молдавию в 1779-м году вышел и так в Подольскую губернию в село Копистериня, того же году в октябре месяца 14-го дня женился на девице Пелагии дочери иконописца же Иоанна, после чего возвратясь того же года в Молдавию по своему рокомислу в равных селениях проживал, до 1783-го года, напоследок решился с семейством перейти в Молдавию в селение Шинешкуцы, где и избран был тогоже селения жителями в приходского священника от куда в 1784-м году с данным ему от прихожан цинута Кишиневского протопопа Якова принадлежащими к тому свидетельствами отправился к Пресвященному Митрополиту Гавриилу в Яссы для рукоположения во священника, где /2/ и рукоположен во священника оным митрополитом вышеписанным того года августа в 24-й день по рукоположении же с данного ему Здо-

1 Челядник — ремесленник у цехового мастера в городах Польши и Великого княжества Литовского. В большинстве уставов цехов челядником называли работника, который прошёл курс ученичества, но не выполнил еще всех требований, чтобы стать подмастерьем. Например, по уставу скорняжного цеха Минска (1647) челядником считался тот, кто отработал у мастера год и 6 недель после обучения. В отличие от подмастерья челядник получал плату не на основании устава цехов, а ту, что давал мастер. В некоторых цехах Могилёва челядник — иногородний ремесленник, работавший за определённую плату, а не «с третьего гроша», как подмастерье.

ичевскому в 1785-м году от преосвященного митрополита Гавриила грамотою жил на приходе в оном селе Шинешкуцах при церкви Покрова Богоматери три года в 1787-м же году по разорении турками оного селения и таки перешел в бывшую Польшу, в село же Копистены к родне, от туда же в 1791-м году вышел в бывшую тогда Ганщину в село Настасиевку помещика Гаюса, где и находился на приходе при церкви Мученицы Анастасии три года в 1793-м году из Тирашпольского духовного правления в то село взята присланным протопопом Филофеем Владевичем ставленная священническая его грамота, только дано ему Здоичевскому было вместо грамоты из духовного правления свидетельство в 1794-м году и отправлена его грамота в Полтавскую Духовную Консисторию, от куда последовал указ выслать его Здоичевского обратно в Молдавию и для того из оного духовного правления ему Здоичевскому в Молдавию и дан билет с коим он с Настасиевки с семейством отправился в бывшую Польшу в селе Перижну, где по востребовании Чететыцкого комисара взят у него Здоичевского безвозвратно оной билет, и так в том селении Перижном без оного проживал, в 1796-м же году в проезде Его Высокопреосвященства бывшего митрополита Полтавского, а теперь Экзарха Молдавии, Валахии и Бессарабии митрополита и кавалера Гавриила, чрез город Умань так он /2 об/ Здоичевский подал прозбу о возврате его грамоты, при коей, для доказательства, что его грамота взята упомянутое свидетельство приложил, и на оное ему Здоичевскому никакой резолюции не последовало, после чего уже без всякого писменного виду он Здоичевский в том же селении Перижной проживал, после сего по умертвии его Здоичевского жены в 1799-м году перешел в Молдавию в местечко Теленешты где сыскал себе работу иконописную, в храме пророка Илии иконостас писать, по окончании сего пришедши в скиток Карлашовку в храме Успенском в 1801-м году октября 26-го дня бывшим тамо начальником иеромонахом Пахомием пострижен во иеромонаха по пострижении всыскал пустой скиток Галицу оправивши оной его Здоичевского коштом и по словесному благословению бывшим тогда в Яссах митрополитом Вениамином начал он Здоичевский в оном священнослужение совершать, откуда и

по ныне с оного неотлучился, скиток же оной хотя и имел мошью послухам носящимся в людях но по разорении оного скитка турками, кем потеряны бумаги ему неизвестно и потому на оную доказательств никаких нету, и так только один сад фруктовый и виноградный вновь заведен оным Здоичевским а более ничего в том скитку неимеется, монахов же при оном скитку находится собранных оным Здоичевским двух одного иеромонаха Венедикта постриженца монастыря Городищаго и другого монаха Иосифа постриженца монастыря Куничьего, и 3-го из беглых, священника Николая без документов /3/ из коих числа только один священник Николай налицо находится те же два монаха в неизвестности, а что донесено на него Здоичевского якобы он с собранными ним монахами пьянствует, то несправедливо, ибо только монахи его Здоичевского в селениях пьянствуют, и он приходит звать их в скиток и наслучай им выговоры делает, что по справедливости показал в том и подписался. Иеромонах Анатолий.

Traducere

La anul 1809 iulie ziua a 17-a, în Dicasteria Exarhicească, conducătorul schitului Galița, hramul Marelui Mucenic Gheorghe, ieromonahul Anatolii, fiind interogat a depus mărturie: De la naștere are acum 58 de ani, născut în Kamyanets, provincia Podolsk, în orașul Șargorod, din părintele său, preotul Parfenie Zdoicevski, care era acolo preot de parohie la biserica Sfântului Gheorghe Biruitorul, a fost educat de părintele său, acasă, a învățat gramatica rusească, să citească, să scrie și să cânte, la fel și arta picturii icoanelor. În anul 1773, după moartea tatălui său, a plecat în Moldova în ținutul Soroca în satul Dîmelcuți, la parohul local, preotul Ioan, la care a locuit timp de două luni ca „celeadnic” în arta zugrăvirii icoanelor, de acolo a plecat prin Moldova unde năzuia săși caute de lucru la zugrăvirea icoanelor. În anul 1779 s-a întors în provincia Podolsk, satul Kopisterin, unde în același an, pe 14 octombrie, s-a căsătorit cu domnișoara Pelagia, fiica zugravului de icoane Ioan, după care s-a întors în același an în Moldova unde datorită meșteșugului său a locuit în diferite sate până în anul 1783. În cele din urmă, a decis împreună cu familia sa să se mute în Moldova, în satul Șineșcuți, unde a fost ales de locuitorii aceluiași sat ca preot paroh, de acolo, în anul 1784, cu mărturiile întocmite de enoriași și protopopul

de Chișinău Iacob, s-a îndreptat către Preasfințitul Mitropolit Gavriil la Iași, pentru a fi hirotonisit în preot, unde a și fost hirotonit preot de către acest mitropolit menționat mai sus, în același an august ziua 24-a, după hirotonire, în baza gramotei eliberate lui în anul 1785 de la Preasfințitul Mitropolit Gavriil a locuit la parohie în satul Șineșcuți, la biserica Acoperemîntul Maicii Domnului, timp de trei ani. În anul 1787, după ruinarea acelu sat de către turci, s-a mutat în fosta Polonie, în satul Kopteny la rudele sale, de acolo în 1791 s-a dus în ceea ce era atunci Ucraina Hănească în satul Nastasievka a moșierului Gaios, unde s-a aflat la parohie în biserica Muceniței Anastasia timp de trei ani. În 1793, carta sa preoțească a fost luată de către delegatul administrației duhovnicești din Tiraspol, protopopul Filoteu Vladevici, iar în locul cărții de hirotonie lui Zdoicevski i sa eliberat în 1794 o adeverință a administrației duhovnicești, iar gramota sa a fost trimisă Consistoriului Duhovnicesc din Poltava, de unde a urmat un decret de trimitere a lui Zdoicevski înapoi în Moldova, din care motiv, de la acea administrație duhovnicească, i s-a eliberat lui Zdoicevski și un bilet către Moldova, cu care el a plecat de la Nastasievka cu familia și s-a îndreptat în fosta Polonie, satul Perijna, unde la cererea comisarului din Cecețițk, lui Zdoicevski i-a sa luat biletul fără ai fi întors, și astfel a trăit fără el în satul Perijnoie. În 1796, în timpul trecerii Înaltpreasfinției Sale, fostul mitropolit de Poltava, iar acum Exarh al Moldovei, Valahiei și Basarabiei, mitropolit și cavaler Gavriil, prin orașul Uman, el Zdoicevski a depus o cerere pentru restituirea gramotei sale, la care, pentru a dovedi că i-a fost luată hrsoava, a atașat certificatul menționat anterior, dar la toate acestea nu a urmat nici o rezoluție pentru Zdoicevski, după care, fără niciun document scris, el Zdoicevski a locuit în același sat Perijnoie. După aceasta, în urma morții soției sale în anul 1799, Zdoicevski, s-a mutat în Moldova în târgul Telenești, unde și-a găsit un loc de lucru ca pictor de icoane, în biserica procului Ilie pentru a picta iconostasul. După terminarea acestuia venind în schitul Călărășauca, biserica Adormirii la anul 1801 octombrie în ziua 26-a, a fost tuns ieromonah de către administratorul schitului, ieromonahul Pahomie, după tundera, a aflat schitul Galița pustiu, fiind reparat cu cheltuiala lui Zdoicevski, primind binecuvântare verbală de la mitropolitului Veniamin, care se afla atunci la Iași, a început el Zdoicevski să slujească sfintele slujbe acolo, de unde până acum din el

nu sa îndepărtat, și deși schitul avea moșie după spusele auzite de la oameni, dar după distrugerea aceluia schit de către turci, el nu cunoaște de cine au fost pierdute hârțile și de aceea nu există nicio dovadă a aceluia lucru, și astfel doar o livadă și o vie au fost reînființate de acest Zdoicevski, și nu mai este nimic altceva în acel schit, iar călugări la acel schit sunt doi adunați de acest Zdoicevski, un ieromonah Benedict tuns la mănăstirea Horodiște și un alt călugăr Iosif, tuns la mănăstirea Cunicea, și un al treilea dintre fugari, preotul Nicolae fără acte, dintre care este prezent doar preotul Nicolae, ceilalți doi călugări nu se cunoaște unde se află, iar ceea ce a fost spus împotriva sa Zdoicevski, precum că el și călugării adunat de el se țin de beții, este pe nedreptate, deoarece numai călugării lui se îmbată prin sate, iar el Zdoicevski vine să-i cheme la schit și îi mustără din când în când. Ceea ce după dreptate a arătat și a semnat. Ieromonahul Anatolie.

Anexa 2.

1814 (ANA, Fond 205, inv. 1, dosar 549, Formularele bisericilor și a clerului din 4 blagocinii a ținutului Folești pe anul 1814. p. 2. Original)

Protopopiatul din partea de jos a ținutului Folești. Blagocinia a I. Ocolul Câmpului.

În târgul Teleneștii ținutul Foleștii hramul Sf. Proroc Iliea biserica de bărne pardosită cu scânduri de brad, îndestulată cu veșmintele și cu cărțile. Anul 1814 ghenar 1. La această biserică să află slujitori 3 preoți și un protopop.

Preotul Ignatii Băluțal, 68 de ani, de mijloc, nau fost globit, vădov. De neam moldovan, fecior de mirean, sau hirotonisit de preosfințitul mitropolit Gavriil la anul 1777, sept 1, și rânduit la popor la satul Sărata, ținut Foleștii, ce sau zis Iașii ținut, apoi prin blagoslovenie iarăși a preosfinției sale sau rânduit duhovnic și slujitor la biserica din satul Biliceniei în ținut Orheiului la anii 1789 ghenari 28, iară la anul 1797 apr 26 cu blagoslovenia preosfinției sale mitropolit Iacov, sau rânduit la biserica din târgul Teleneștii unde și acum să află.

Preotul Feodor Popovici Băluțal, 35 ani, în surat, de niam moldovan, feciorul preotului Ignatie, sau preoțit de preosfințitul mitropolit Iacov, la anul 1801, aprilie 28 și rânduit la biserica cu hram Sf. Proroc Ilia din târgul Teleneștii unde și acum să află.

Preotul Feodor, 45 ani, vădov, de neam moldovan, fecior de mirean, sau preoțit de preosfințitul mitropolit Iacov, din let 1801, martie 17 și

rânduit la popor la biserica cu hram Sf. Proroc Ilia din târgul Teleneștii unde și acum să află.

Poporării sunt moldoveni, greci, ruși, bulgari. Casă să află 189, parte bărbătească 355, parte femeiască 346, peste tot 701 suflete.

Anexă 3.

2 februarie 1821 (ANA, 205.1.1919. Дело по рассмотрению прошения жителей с. Окницы, Хотинского цинута о выдаче разрешения на постройку церкви в их селе. 24 июля 1817 – 8 марта 1821. Дело по рапорту Хотинского цинута протоиерея Георгия Родостата о заложении того цинута в село Окницы на место старой новой церкви. Original)

Opis di satul Ocnița

1. Biserica sau făcut de iznoavă de lemn stejar toată durată pi temelii de piatră lipită cu lut pi din afară acopereremântul șandilă diasupra bisericii trei cruci di fer înlăuntru pi gios cu scânduri.
2. Înlăuntru catapiteazma nouă de pânză. 4 icoani mari durând de lemn nouă: una a Mântuitorului Hristos; al 2-lea, a Născătoarei de Dumnezeu; al 3-lea, Săborul Mai Marilor Voivoz; al 4-lea, Sfântul Nicolai. În rândul al 2-lea, 12 praznice. În rândul al 3-lea, 12 apostoli cu Domnul Hristos. În rândul al 4-lea, 12 proroci cu Savaoft. 3. În oltari pristolu de lemn durat.
4. Sântimesul vechi chitonul nou de taftă.
5. Cruce pi pristol de lemn săpată.
6. Grozniți pentru păzăre sfintelor taini de fier alb.
7. Daronosiță de madem.
8. Jărtfelnicul de lemn cu Izvorătoriul.
9. Sfintele vasă adică potiriul de tumbac suflat cu aur asemine linguriță discosul și stiaua.
10. Tetrapodul în biserică de lemn având pe dânsul icoani Precuviosul Onofrei și Sfântul Clemente cel Mari și Precuvioasa Paraschiva și icoană pi tratapod 12 praznici zugrăvită cu aur.
Veșmintile:
11. feoane 3 unul de taftă alb cu flori, al 2 filon de taftă /8/
Tănas starostele
Vornicul Ioan Morari dinpreună cu tot sat Ocnița
Preutul Nicolai Marcoci
Blagocinul ierei Nicolai Țopa
1821 fevruari 2

Anexa 4.

1824 (ANA, 205.1.4422, p.p. 118-141, Formele mănăstirești pe anul 1824)

Монастырь КАЛАРАШОВКА храм Успения Пресвятой Богородицы, церковь каменная покрыта вновь порядочно, ризницею, книгами и утварью достаточная.

Иеромонах АНАТОЛИИ, 72 года, из духовного звания. Рукоположен в мирского священника митрополитом Гавриилом Яским 1784-го года на что имеет и грамоту. Принят на послушание в монастыре Каларашовку иеромонахом Пахомием 1800-м году пострижен в монахи тем же начальником по благословению Преосвященного Герасима епископа Гушского. В чтении и пении искусен. Добропорядочный.

Traducere

Mănăstirea Călărășăuca, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, biserica de piatră, acoperită cu cuviință din nou, veșmintele, cărțile și inventarul este îndestulată

Ieromonahul Anatolie, 72 de ani, din tagma clericală. A fost hirotonisit în preot de mir de către mitropolitul Gavriil al Iașilor în anul 1784, pentru care are și gramotă. A fost primit la ascultare în mănăstirea Călărășăuca de ieromonahul Pahomie în anul 1800, a fost tuns în călugări de către același stareț cu binecuvântarea preasfințitului Gherasim, episcopul Hușilor. În citire și cântare . Cu bună purtare.

Fig. 1. Biserica de zid „Sf. Ioan Botezătorul” din orașelul Shargorod (1700-1939). Pe lângă această biserică în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a activat o școală vasiliană, în care se învățau peste 700 de copii.

Fig. 2. Biserica de lemn construită în anul 1752 în o. Shargorod, transferată ulterior în satul Lozovaia.

Fig. 3. Biserica de lemn „Sf. Treime” din Slobozia Shargorod (1748).

Fig. 4. Caplița – construcție protectoare a prestolului fostei biserici de lemn din satul Darcăuți, Soroca. Se află în cimitirul satului. Fotografie. Trofăilă.

Fig. 5. Mănăstirea Călărășăuca, locul unde a început și a sfârșit viața monahală protagonistul nostru ieromonahul Anatolie Zdoicevschi. Foto din Colecție personală.

Fig. 6. Vedere de pe malul stîng podolean asupra schitului Galița.

Fig. 7. Icoana „Maicii Domnului cu Pruncul Is Hs”,
biserica s. Ocnîța.

Fig. 8. Icoana „Soborul Sfinților Voievozi”,
biserica s. Ocnîța.

Fig. 9. Icoana „Sfintul Ierarh Nicolae”,
biserica s. Ocnîța.

Fig. 10. Ușile Împărătești, biserică s. Ocnîța.